

HÜSEYİN PAŞA, Küçük

teki başarılarından dolayı kaleme almıştır. Kasımpaşa'da Hastahane Yokuşu'nda bir çeşme yaptırdığı belirtilir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, MD, nr. 201, s. 73, 169, 173; BA, MAD, nr. 8882, s. 121-122; BA, Cevdet-Bahriye, nr. 5849; BA, HH, nr. 2185, 2252, 2378, 2521, 3624, 3960, 4497, 4500, 4546, 5766, 6605, 6856, 8263, 8779, 12262, 12505, 14965, 15482; TSMA, nr. E. 6693; III. Selim'in Sirkâtibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan Rûznâme (nşr. V. Sema Arkan), Ankara 1993, s. 63, 81, 266, 305; Ömer, Tarih-i Sultân Selim Hân-ı Sâlis, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, TY, nr. 2152, vr. 24*, 27*, 62*, 76*, 135* vd.; Nûri, Tarih, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, TY, nr. 239, vr. 34*, 90*, 135* vd.; Vâsîf, Tarih, Millet Ktp., Ali Emîrî, TY, nr. 608, s. 213-217, 233; nr. 609, s. 197 vd.; Mehmed Hafîd Efendi, Seffinetü'l-vüzerâ, Süleymaniye Ktp., Hafîd Efendi, nr. 245, vr. 12*; Yorga, Osmanlı Tarihi (trc. Bekir Sıtkı Baykal), Ankara 1948, V, 124 vd.; Atâ Bey, Tarih, II, 197; Cevdet, Tarih, VI, 294 vd.; VII, 266 vd.; G. A. Ollivier, Voyage dans l'empire ottoman et l'Egypte, Paris 1801, 5. kısım; Enver Ziya Karal, Selim III. ün Hatt-ı Humayunları, Ankara 1942, s. 30, 78, 87, 141-142, 164; a.mlf., "İngiltere'nin Akdeniz Hakimiyeti Hakkında Vesikalar", TV, I/2 (1941), s. 122-134; a.mlf., "Selim III Devrinde Osmanlı Bahriyesi Hakkında Vesikalar", a.e., I/3 (1941), s. 203-211; Uzunçarşılı, Merkez-Bahriye, s. 502-504, 508, 528-537; Levend, Gazavât-nâmeler, s. 159; S. J. Shaw, Between Old and New: the Ottoman Empire under Sultan Selim III. 1789-1807, Harvard 1971, s. 155 vd.; Kemal Beydilli, Türk Bilim ve Matbaacılık Tarihinde Mühendishâne, Mühendishâne Matbaası ve Kütüphânesi: 1776-1826, İstanbul 1995, s. 23-25; a.mlf., "İlk Mühendislerimizden Seyyid Mustafa ve Nizâm-ı Cedid'e Dair Risâlesi", TED, XIII (1987), s. 394-402; İdris Bostan, "Osmanlı Bahriyesinde Modernleşme Hareketleri, Tersâne'de Büyük Havuz İnşası: 1794-1800", 150. Yılında Tanzimat, Ankara 1992, s. 69-90; Zarîf Orgun, "Osmanlı İmparatorluğunda Kapitan Paşalar ve Donanmaya Yapılan Merasim", TV, I/2 (1941), s. 135-144; Tahsin Öz, "Selim III. ün Sirkâtibi Tarafından Tutulan Rûznâme", a.e., III/13-15 (1944-49), s. 26-35, 102-116, 183-199; Nejat Göyünç, "Kapudan-ı Deryâ Küçük Hüseyin Paşa", TD, II (1952), s. 35-50.

NEJAT GÖYÜNÇ

HÜSEYİN PAŞA, Mere

(ö. 1033/1624)

Osmanlı vezîriâzamı.

Arnavut asıllıdır. Bazı eserlerde Merre (مره) imlâsıyla yazılan lakabının, cezalandırılmasını istediği kimseler için yakın adamlarına, Arnavutça "alın götürün" anlamındaki bu kelimeyle seslenme âdeti dolayısıyla verildiği belirtilir.

Muhtemelen Enderun'da yetiştiikten sonra çavuş olarak 1597 Haziranının ilk günlerinde Macar seferi serdarlığına getirilen Satırcı Mehmed Paşa'nın hizmeti-

ne girdi ve onun aşçıbaşları arasında yer aldı (Topçular Kâtibi Abdülkadir Efendi, s. 158). Ardından Enderun'da aşçı olduğuna dair bilgi gibi (Sicill-i Osmânî, II, 188) sipahiliğe geçtikten sonra sokak silâhdarı olduğu yolundaki ifadeler de (Hadika-tû'l-vüzerâ, s. 69) ihtiyatla karşılanmalıdır. Satırcı Mehmed Paşa'nın azledilip 6 Temmuz 1599'da öldürülmesine kadar onun maiyetinde bulundu. Daha sonra Defterdar Ekmekçizâde Ahmed Paşa ve Dârüssaâde ağalarına intisap etti. Mal-koç Ali Paşa'nın 16 Ekim 1603'te vezîriâzamlığı ve Macar seferi serdarlığına tayininde koyun emini, Kara (Öküz) Mehmed Paşa'nın aynı makama gelişinden (17 Ekim 1614) hemen sonra çavuşbaşı, Kayserili Halil Paşa'nın vezîriâzam oluşu sırasında (17 Kasım 1616) kapıcıbaşı olmuştu. Ardından kapıcılar kethüdâlığına, mîrâhûr-ı sânilîğe ve Kara Mehmed Paşa'nın 18 Ocak 1619'daki ikinci vezîriâzamlığında mîrâhûr-ı evvelîğe getirildi (Topçular Kâtibi Abdülkadir Efendi, s. 196, 207, 326, 446, 504, 506, 519). Bu son vazifede iken Başdefterdar Bekir Paşa'nın teftişinde bulundu. Nisan 1620'ye kadar bu görevde kaldığı anlaşılmaktadır (BA, MAD, nr. 7027, s. 60).

II. Osman'ın dikkatini çekerek Şâban 1029'da (Temmuz 1620) Mısır beylerbeyliğine tayin edilen Hüseyin Paşa 23 Ağustos'da Kahire'ye vardı (Abdülkerîm b. Abdurrahman, nr. 705, vr. 39^a). Burada yiyecek maddeleri darlığı, fiyatlarının kontrolü ve uzun süren veba salgınıyla meşgul oldu. Ancak aşırı harcamalar sebebiyle tenkide uğradı. Beylerbeylik gelirlerini alıkoyduğuna ve diğer bazı suistimallerine dair şikâyetlerin İstanbul'a ulaşması üzerine azledildi. Halefi Mustafa Paşa'nın buraya 7 Ocak 1622'de tayin edilmesi (BA, KK, nr. 257, s. 47, 63, 84) bu tarihten bir süre önce görevden alındığını gösterir.

Hüseyin Paşa İstanbul'a geldiğinde kendisini II. Osman'ın saltanatına karşı meydana gelen olayların içinde buldu. I. Mustafa'nın 19 Mayıs 1622'de ikinci defa cülûsu, Vezîriâzam Kara Dâvud Paşa'nın isyancılarla olan bağı karışıklıkları sona erdiremedi. Bu sırada gizlice Şeyhülislâm Zekeriyâyâde Yahyâ Efendi'nin konağına giderek askerlerin kontrolünün temini vb. taahhütlerde bulunan Hüseyin Paşa sadârete tâlîp oldu. Şeyhülislâmın vâlide sultana yazdığı ve devrinde de garip karşılanan bu tezkirenin ardından 3 Şâban 1031'de (13 Haziran 1622) vezîriâzamlığına getirildi (BA, KK, nr. 372, vr. 2^b). Vezîriâzamlığına tayininde Mısır'da iken elde ettiği paraların rolü olduğu belirtilir.

Vezîriâzam olduktan sonra iyice sarsılmış olan idarenin ve düzenin yeniden kurulması için birtakım tedbirler aldı. Uzun zamandır toplanamayan Dîvân-ı Hümâyûn'a işlerlik kazandırdı. Yeniçeri ve sipahilere "koyun bahası" adıyla para dağıtarak onları yatıştırdığı ve kendisine bağlamaya çalıştığı gibi II. Osman'ın ihmal ettiği cuma selâmlığına I. Mustafa'yı büyük merasimlerle çıkararak padişah hakkındaki olumsuz fikirleri bertaraf etmeye gayret etti. Erdel Beyi Bethlen'e (Gabor) yardım için Sarhoş İbrâhim Paşa'yı Bosna beylerbeyliğine getirdi. Bunun sonucunda önemli bir Avusturya taburu Sokol yakınlarında yenilgiye uğratarak kumandanlarıyla birlikte esir alındı. Ancak hazineden hesapsız para sarfına engel olunamadı. Ayrıca onun, sultanların vakıflarının tevliyet ve nezâretlerinin sipahilerin eline geçerek harap olmasına göz yumduğu, silâhdar ve sipahi mülâzımlarının sürekli tartışma konusu olan dirlik meselelerine önem vermeyip bunları birer bahane ile İstanbul'dan uzaklaştırmaya çalıştığı belirtilir. Bu arada yeniçeri ağası Dervîş'i Karaman beylerbeyliğine tayin etmesi, 7 Temmuz gecesi bir Mudanya kayığı ile Burgazada'ya gönderdiği yeniçeri ağasının öldürüldüğü yolundaki yalan haberler, azliyle neticelendi. Nitekim eski sadrazam Kara Dâvud Paşa'nın tahrikiyle hareket eden ocak ihtiyarlarının onun azlini temin için I. Mustafa'nın adı bilinmeyen annesiyle ("mes-tûre" olarak) emsaline daha önce rastlanmadığı üzere görüştükleri bilinmektedir (28 Şâban 1031/8 Temmuz 1622; Hüseyin Tûgî Çelebi, s. 47-48). Bir gün sonra Lefkeli Mustafa Paşa vezîriâzam olurken Dervîş Ağa da vezâretle eski görevine iade edildi (BA, KK, nr. 257, s. 106-107). Hayatından endişe ettiği için saklanan Hüseyin Paşa, II. Osman'ın katline karışanları ortadan kaldırmaya çalışan Gürcü Mehmed Paşa'nın sadâreti sırasında yeniden bu makamı elde etmek için birtakım tertiplere girişti. Vezîriâzamanın kendilerine yönelik hareketlerinden memnun olmayan yeniçeri ve sipahileri para dağıtmak suretiyle elde etti (Hüseyin Tûgî Çelebi, s. 81; Solakzâde, s. 730). Nitekim divanın toplandığı gün hazırlanan plan uyarınca yeniçeriler isyan edip sadrazamanı azli ve Hüseyin Paşa'nın tayinini istemişler, Mehmed Paşa da mührü iade ederek görevden çekilmişti. Saraydan çıkan hatt-ı şerifte Kayserili Halil Paşa'nın vezîriâzamlığına uygun görüldüğü, Hüseyin Paşa'nın kabul edilmediğinin yazılı olduğu olayların içinde bulunan Bostanzâde Yahyâ

Efendi tarafından aktarılmaktadır. Bos-tanzâde yine Kaptanıderyâ Kayserili Ha-lil Paşa'nın kargaşa dolayısıyla bunu ka-bule yanaşmadığını, reisülküttâb ile bir-likte yazdıkları yeni bir telhisle ortalığın yatışması için vezîriâzamlığın Mere Hü-seyin Paşa'ya tevcihinin gerekli olduğunu belirttiklerini, cevabî hattın da bu yönde verildiğini kaydeder (*Vak'a-i Sultan Os-man Han*, vr. 50^{a-b}). Böylece adamlarından haber beklemekte olan Hüseyin Paşa, kısa sürede buraya gelip 4 Rebîülâhîr 1032'-de (5 Şubat 1623) ikinci defa sadâreti ele geçirmiş oldu (BA, KK, nr. 372, vr. 61^b).

Bu ikinci vezîriâzamlığında ilkinin aksi bir yol takip eden Hüseyin Paşa, yeniçeri ve sipahilerin desteğinin devamını sağla-maya itina gösterdi. Evkaf tevliyetlerinin birçoğunu bunlar arasında paylaştırdığı gibi ocağın bulunduğu Etmeydanı'nı sıkça ziyaret ederek aşçılarına ayrıca ilgi gös-terdi ve buradaki Orta Cami'yi ibrişim ha-lılarla döşetip cuma namazlarını da çok defa burada kıldı. Ayrıca kendisini de ye-niçeri yazdırdı. Bu sırada uzun süredir Ka-manîçe'de bekleyerek İstanbul'a gelmeyi geciktiren Leh elçilik heyeti zorla getirtil-di ve İngiliz elçisi T. Roe'nin de katkısıyla daha önceki Hotin Muahdesi'nin hüküm-lerine uygun on dokuz maddelik bir ant-laşma 18 Şubat'ta imzalandı.

Bu arada II. Osman'ın kanını dava ede-rek Anadolu'da hükümet merkezine kar-şı büyük bir isyan çıkaran Abaza Paşa üze-rine Cigalazâde Mahmud Paşa serdar ola-rak gönderildi. Beypazarı'na kadar giden Cigalazâde, Ankara'yı kuşatmış bulunan Abaza Paşa ile birtakım temaslara so-nunda Bursa'ya çekilmek zorunda kaldı. Eski vezîriâzam Gürcü Mehmed Paşa merkezden uzaklaştırıldı; Halil Paşa da Malkara'ya gönderildi (Nisan 1623). Kırım hanlığı Mehmed Giray'a tevcih edilirken II. Osman'ı hacca gitmeye teşvik ettiği bi-linen hocası Ömer Efendi'ye Mekke şey-hülharemlîği verildi. Bu arada Bağdat'ta beylerbeyinin öldürülmesiyle başlayan çe-kişmeler Diyarbekir Beylerbeyi Hâfız Ah-med Paşa tarafından yatıştırıldı.

Bu olaylar cereyan ederken Hüseyin Pa-sa malî işlerle uğraşıyordu. Artan akçe ta-lebine karşılık vâlide sultanla anlaşarak darphâneyi Enderun'a taşıttı ve altın, gü-müş eşyanın eritilmesiyle askerin mevâ-ciblerini karşıladı. Yerinde bırakılmasına karşılık yüklü bir meblağ göndereceğini bildiği Eflak beyinden böyle bir girişim sonucunda istediğini elde etti (Hammer, VIII, 255). Ancak ayarı düşük akçeden do-lay sıkça toplanarak seslerini yükselten sipahi mülâzımlarını yatıştırmakta zor-

landı. Ardından divanda mîr-i mîrân pâ-yeli bir ihtiyara dayak attırmasının ölüm-le sonuçlanması, sâdâtın olduğu belirti-len bir kadıyı ikinci divanı sırasında tah-kir etmesi ve dövdürmesi ulemânın bü-yük tepkisine yol açtı. İlmiye mensupları Fâtih Camii'nde toplanarak sadrazamın azlini ve muhakeme edilmesini istediler. Eski kazaskerlerin İstanbul kadısının ve diğer ileri gelen müderrislerin aralarında bulunduğu kalabalık bir ulemâ toplulu-ğunun bu nümayişi büyük bir yankı uyandırdı. Buradaki toplantıya istemeyerek gelen şeyhülislâmın önce azlin gerektiğini söylemesi saray ve ocakla temasa ge-çilmesine yol açtı. Ağakapısı'ndan geliş-meleri takip etmekte olan Hüseyin Paşa, ulemânın dağıtılması için içlerinde Ab-dülmecid Sivâsi ile Nakîbüleşraf Gubârî Kâsım Efendi'nin de bulunduğu nasihat heyetleri gönderdi. 6 Haziran 1623'te ce-reyan eden ve benzerine pek rastlanma-yan bu olaya dair devrin kaynaklarına yan-sıyan birçok haber arasında, I. Mustafa'nın cülûsunu gecikmeyle kabullenmiş olan ulemânın Abaza Paşa ile mektuplaştığı-na, Şehzade Murad'ı tahta çıkarmak dü-şüncesinde olduklarına dair bilgiler de yer alır. Aynı gün ikindi vaktinde vezîriâ-zamın şeyhülislâm, kazaskerler, mülâzım-lar, acemi oğlanları ile birlikte Şehzade Camii avlusuna kadar geldiği, ulemânın bir kısmını kendi yanına çektiği, ancak bu sırada Fâtih Camii'nde başlayan mücade-le sonucu on dokuz kişinin öldüğü kaynak-larda tafsîlâtlı şekilde anlatılır.

Yine sert tedbirlerle otorite kurmak is-teyen Hüseyin Paşa, kendisini de zaman zaman zor durumda bırakan sipahileri ortadan kaldırmaya planları kurdu. Hazır-lanan plana göre Mısır askerleri gibi do-naatılan bostancı ve yeniçeriler saraya yer-leştirilerek elçi kabulü ve dirlik tevcihi ba-hanesiyle bir divan günü toplanan sipa-hileri ortadan kaldıracaklardı. Fakat kur-ban bayramı dolayısıyla ertelenen bu pla-nın açığa çıkması üzerine Hüseyin Paşa Ağakapısı'na sığındı. Taşrada ve seferde sipahilerin çok olduğunu ve kendilerine düşman olacaklarını anlayan yeniçeriler vezîriâzama destek vermekten vazgeçti, bunun üzerine mühür vermemekte dire-nen Hüseyin Paşa makamını bırakmak zo-runda kaldı, yeniçeri ağasının kefaletiyle hapisten kurtuldu ve saklandı (4 Zilkade 1032/30 Ağustos 1623). Ancak IV. Mu-rad'ın cülûsuyla birlikte entrikalarından çekinildiği için, Vezîriâzam Kemankuş Ali Paşa'nın ısrarlı aramaları sonucunda 8 Şevval 1033'te (24 Temmuz 1624) yakala-narak öldürüldü (Atâî, s. 679). Mezarının

Karacaahmet'te Miskinler yakınlarında bulunduğunu belirtilmektedir.

Osmanlı müelliflerinden ilmiye men-subu olanlar Hüseyin Paşa'yı kaba, cahil, zalim gibi ağır ifadelerle anırlar (a.g.e., s. 679; Mehmed b. Mehmed, vr. 34^b; Kara Çelebizâde Abdülaziz Efendi, s. 552). Bun-da Fâtih Camii'ndeki hadise etkili olmuş-tur. Şiddet ve hiddetle hareket ettiği be-lirtilen (Hasanbeyzâde Ahmed, II, 347) Hü-seyin Paşa'yı "seyfiyye"ye mensup tarih-çiler âdil bir vezir olarak tanıtırılar (Hü-seyin Tûgî Çelebi, s. 85; Topçular Kâtibi Ab-dülkadir Efendi, s. 623). Mısır'da kendisi-ni tanıyanlara göre ise görüldüğü kadar sert bir kimse değildi (Abdülkerim b. Ab-durrahman, nr. 4877, vr. 33^a). Bostanzâde Yahyâ Efendi, başına buyruk olmakla be-raber akılcı hareketlerine ve fitneye izin vermediğine, ancak yanlış işlerinin çoklu-ğuna işaret etmektedir (*Vak'a-i Sultân Osmân Hân*, vr. 51^b-52^b). Hüseyin Paşa İpek'te (Peç) bir cami, han ve hamam yap-tırmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, KK, nr. 257, s. 47, 63, 84, 106-107; nr. 372, vr. 2^b, 61^b; BA, MAD, nr. 7027, s. 60, 124; Hüseyin Tûgî Çelebi, *Musibetnâme* (haz. Nezihi Aykut, doçentlik tezi, 1988, İÜ Ed. Fak.), s. 43-44, 46-49, 81-86, 89-95; Atâî, *Zeyl-i Şekâik*, s. 678-680, 715; Bostanzâde Yahyâ Efendi, *Vak'a-i Sultan Osman Han*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 611, vr. 31^a-32^a, 34^b, 42^{a-b}, 47^b-62^a; Hasanbeyzâde Ahmed, *Târih* (haz. Nezihi Aykut, doktora tezi, 1980), İÜ Ed. Fak. Genel Kitaplık, nr. TE 57, II, 345-353, 356; III, 599; Topçular Kâtibi Abdülkadir Efendi, *Târih* (haz. Ziya Yılmaz, doktora tezi, 1990), İÜ Ed. Fak. Genel Kitaplık, nr. TE 80, s. 158, 196, 207, 326, 446, 504, 506, 519, 547, 555-556, 559, 606, 609-624, 629-631; Mehmed b. Mehmed, *Tâ-rih-i Âl-i Osmân*, Süleymaniye Ktp., Lala İsmâ-il Efendi, nr. 300, vr. 34^b-35^a; Pegüylü İbrâhim, *Târih*, II, 352, 374, 389-393, 397-398; Ahmed b. Hemdem Süheylî, *Târih-i Mısri'l-cedid* (nşr. İbrâhim Müteferrika), İstanbul 1142, s. 62^b-63^a; Ridvanpaşazâde Abdullah, *Târih-i Mısır*, Süleymaniye Ktp., Hamidiye nr. 900, vr. 110^b, 118^a; Abdülkerim b. Abdurrahman, *Tevârih-i Mısır*, Süleymaniye Ktp., Hekimoğlu Ali Paşa, nr. 705, vr. 39^{a-b}, a.e., Hacı Mahmud Efendi, nr. 4877, vr. 33^{a-b}; Kâtib Çelebi, *Fezleke*, II, 25-26, 34-38, 46; Solakzâde, *Târih*, s. 721-723, 730-738; Ka-raçelebizâde Abdülaziz Efendi, *Ravzatü'l-ibrâr*, Bulak 1248, s. 550-555; Abdurrahman Hıbrî Efendi, *Defter-i Ahbâr*, İÜ Ktp., TV, nr. 3648, vr. 22^{a-b}, 23^a; Naimâ, *Târih*, II, 176, 206, 233-236, 241, 250-269, 291-292; *Hadikatü'l-vüzerâ*, s. 68-70; Hasib Üsküdarî, *Vefeyât-ı Ekâbir-i İslâmîyye*, Millet Ktp., Ali Emîrî, Târih, nr. 620, vr. 40^b; Ayvansarayî, *Vefeyât-ı Selâtin*, s. 49; *Ced-vel-i vüzerâ*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3622/2, vr. 46^a; Hammer (Atâ Bey), VIII, 232-235, 239, 245-248, 252-261; *Kâmûsü'l-lâm*, III, 1956; *Sicill-i Osmânî*, II, 188; Danişmend, *Kronoloji*, III, 313-323; Ayverdi, *Avrupa'da Os-manlı Mimârî Eserleri*, III/3, 44-45.

